

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Skapad, skadad, upprättad

Om queerteologiska analyser av verser från Första och Femte
Moseboken samt Jesaja

Created, hurt, cleared

Concerning analysis of queer theology of Bible verses from Genesis, Deuteronomy and Isaiah

Johanna Wikberg

Termin: VT-17

Kurs: RKT 145 Examensarbete för kandidatexamen
i teologi, 15hp

Nivå: Kandidatnivå

Handledare: Martin Westerholm

Abstract

This essay uses discourse analysis to consider the gender and transinclusive readings of biblical passages from Genesis, Deuteronomy and Isaiah that have emerged from contemporary queer theology. The essay presents how queer theology, using classical methods, implies that the purpose of the selected passages is not to exclude transgendered and queer people from theology and church congregations. It also presents queer readings with transgender and queer perspectives on the passages and relates the readings to experiences of queer lives.

The queer understanding of the creation story in Genesis includes all genders and explores different understandings of gender and androgyny in relation to the first human being and God. The queer readings of Deuteronomy discuss understandings of the whole and holy body, the Christian use of Deuteronomy and the eunuck as a cultural and religious stranger. The queer readings of Isaiah embrace the promise of divine justice for the marginalised as a promise to queer communities of justice and God's everlasting love and care.

Key words: queer theology, transgender theology, transgender, intersex, queer, androgyny, eunuck, creation, Genesis, Deuteronomy, Isaiah, The Queer Bible Commentary, Justin Tanis, Deryn Guest.

Innehåll

1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte.....	6
1.3 Frågeställning.....	6
1.4 Forskningsfältsöversikt	7
1.5 Teori.....	8
1.6 Metod.....	12
1.7 Material	13
1.8 Avgränsning, källkritik och problematisering.....	14
2. ANALYS	16
2.1 Skapad.....	16
Första Moseboken 1:26-28, 2:7, 2:21-23	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2.1.1 Back to basic	17
2.1.2 Queer omtolkning.....	20
2.1.3 Pastoral omsorg och queera erfarenheter.....	23
2.2 Skadad.....	24
Femte Moseboken 22:5, 23:1	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2.2.1 Back to basic	24
2.2.2 Teologisk prioritering	27
2.2.3 Pastoral omsorg och queera erfarenheter.....	27
2.3 Upprättad	28
Jesaja 56:3b-5.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2.3.1 Back to basic	29
2.3.2 Queer läsning	30
3. DISKUSSION OCH SAMMANFATTNING	32
3.1 Analytiska kategorier	32
3.1.1 Back to basic	32
3.1.2 Queer omtolkning och läsning.....	32
3.1.3 Teologisk prioritering	33
3.1.4 Pastoral omsorg och queera erfarenheter.....	33
3.2. Könskonstruktion och transinkludivitet.....	34

3.2.1 Skapad - Variationer i trädgården	34
3.2.2 Skadad - Bestraffad kroppslighet.....	35
3.2.3 Upprättad - Det queera löftet.....	36
4. Slutsats	37
Källförteckning	38

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord, hav och stjärnor, växter och insekter, djur och människor. Människans skapelse formuleras i två skapelseberättelser i Första Moseboken och skapas till man och kvinna. I 1 Mos 1:26-27 skapas de båda samtidigt av Gud på den sjätte dagen. I 1 Mos 2 börjar historien om, och den första människan skapas av jord varefter denne placeras i Edens lustgård. Gud konstaterar att människan är ensam och skapar kvinnan av mannens revben i 1 Mos 2:21-23. Dessa berättelser har varit fullständigt centrala i hur teologin har formulerat och diskuterat synen på kön, något som varit under ständig omförhandling och omtolkning.¹ Ett resultat som finns av denna process är teologiska dogmer kring kön som bekräftar en binär könsuppdelning, där att vara enhetligt man eller kvinna enligt normen är det enda möjliga sättet att vara människa. Samtidigt verkar queera identiteter och transpersoner ha varit en del av mänskligheten på alla kontinenter genom hela historien. Hur olika samhällen och religioner betraktat könsöverskridande identiteter har varierat.² Den kristna tolkningstraditionen verkar inte ha haft ett helt stabilt konsensus kring könsuppdelningens konstruktion och orsak, men har under historiens gång på olika sätt bestraffat könsöverskridande uttryck.³ Den bibliska inspirationen har framförallt hämtats i skapelseberättelsen för att motivera en binär könsuppfattning som Guds tanke med mänskligheten, liksom verser ur Femte Moseboken 22:5 och 23:1 använts för att fördöma och reglera transpersoners liv och uttryck.

En teologi kring kön som bekräftar binaritet och heteronormativitet⁴ finns redan, och kommer säkerligen fortsätta finns kvar. Men från senare delen av 1900-talet har allt fler vittnesmål från kristna transpersoner och andra queera identiteter berättats, där tro, gudsbild och könsöverskridande identitet beskrivs som en tillgång och inte en motsättning.⁵ Finns det teologiska texter där transpersoner och queera identiteter är inkluderade istället för exkluderade i

¹ Robert Norman Swanson och Ecclesiastical History Society Winter Meeting, *Gender and Christian Religion*. Studies in Church History (London), 34. Woodbridge: Boydell Press, 1998, passim.

² Justin Edward Tanis, *Trans-gendered: Theology, Ministry, and Communities of Faith*. Cleveland, Ohio: Pilgrim Press, 2003, s.13.

³ Lars Gärdfeldt och Elisabeth Ohlson Wallin, *Hatar Gud bögar?: Teologiska förståelser av homo-, bi- och transpersoner: En befrielse-teologisk studie*. Stockholm: Normal, 2005.

⁴ För begreppsförklaring, se 1.4 Teori.

⁵ Tanis 2003, passim.

bibeltolkningen och i den teologiska diskursen? Ifråga om att på olika sätt resonera kring kön och teologi, reflektera över genus och antropologi, finner jag mig vara i gott sällskap. Jesus,⁶ Augustinus⁷ och Tomas av Aquino⁸ problematiserar och reflekterar över kön på olika sätt.

Som en del av den teologiska historien uppstår queerteologin ur den feministiska och den befrielse-teologiska traditionen under sent 1900-tal. Detta bereder ett helt nytt perspektiv i ett teologiskt samtal kring kön för att skapa utrymme för tro och liv som finns i kristenhetens queera marginaler. Queera kristna sammanhang skapar ett eget textkanon utan en heteronormativ tradition, där bibeltexter som Jesaja 56:3-5 tolkas bekräfta och upprätta könsöverskridande och queera identiteter. Denna uppsats riktar sig mot att undersöka hur queerteologi dels skapar nya tolkningar och dels gör upp med texttolkningar som exkluderar transpersoner och queera identiteter ur den kristna gemenskapen.

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka hur samtida queerteologiska texter analyserar valda perikoper som formulerar, reglerar och omformulerar kön. Uppsatsen intresserar sig för hur queer- och transteologi relaterar bibelverserna till queera könsidentiteter, och diskuterar metoder för att skapa en transinklusiv tolkning av texten.

1.3 Frågeställning

Hur analyserar samtida queerteologiska texter hur kön formuleras och regleras i Första Moseboken 1:26-28, 2:7, 2:21-23, Femte Moseboken 22:5, 23:1, Jesaja 56:3-5?

Argumenterar dessa analyser för en queer och transinklusiv tolkning av valda perikoper och i så fall hur?

⁶ Bibeln, Matteus 19:12. Bibel 2000.

⁷ Augustinus, *Bekännelser*, i översättning av Bengt Ellenberger. Rev. Utg.. Skellefteå: Artos, 2003, s.360, Bok 13:33.

⁸ Tomas av Aquino, *Summa Theologica*, qu 105, art 3. Referens hämtad ur Hedda Gunneng "Underordnad i livet – likställd efter döden." i *Kön, makt, medborgarskap*, Maud Eduards (red.). Malmö: Gleerups förlag, 1983, s.49.

1.4 Forskningsfältsoversikt

Aktuellt forskningsfält är queerteologi med särskilt fokus på queerteologiska analyser av kön och transteologi. Som teologiskt fält är det smalt och relativt nytt, men springer ur något äldre traditioner. Queerteologin kan betraktas som egen diskus⁹ som har sina ursprungsrötter i 1970-talets våg av befrielsesteologi och det nya politiska läget för queer politik post Stonewallupproren.¹⁰ Befrielsesteologins huvudärende var att hävda att det kristna budskapet om befrielse måste omsättas i praktisk handling och kritiserade den orättvisa fördelningen av världens resurser. Befrielsesteologin förlorade sina anspråk på ekonomisk global rättvisa när den influerade framförallt brittiskt och nordamerikansk teologi, som istället för ekonomisk fördelning identifierade sociala orättvisor såsom diskriminering av individer.¹¹ Queerteologin är ofta situerad i en västeuropeisk och nordamerikansk kontext. Utgångspunkten är vanligen en luthersk och ibland en katolsk tradition, men även judisk och radikalortodox queerteologi finns såsom antologin *Queer Theology - Rethinking the Western Body*.¹² Den radikalortodoxa queerteologin särskiljer sig något från den större queerteologiska strömningen genom att inte koppla ihop teologin med politiska anspråk och teorier på samma sätt.¹³

Queerteologi har också gemensamma ärenden med feministisk teologi, som berett vägen för ett teologiskt problematiserande av kön och makt. Queerteologi har utvecklats från, men ska inte förväxlas med, teologiska perspektiv från gay and lesbian studies. Där behandlades teologin utifrån ett (manligt) homosexuellt perspektiv för att problematisera homofobiska antaganden i teologiska traditionen, men problematiserade inte på djupet de funktioner och normer som skapat situationen. Viktiga litterära startpunkter för denna strömning är jesuitprästen John J. McNeills verk *The Church and the Homosexual*¹⁴ från 1976 var viktig i utvecklingen av queerteologi genom sin betoning av erfarenhet och identitet. Denna utveckling av fältet är ännu pågående, och kommer förhoppningsvis resultera i queerteologi med mer avancerade inslag av queerteori och inslag av filosofisk teori från det genusvetenskapliga fältet.

⁹ Peter Forsberg, "En introduktion till queer teologi" i *Lambda Nordica - Tidskrift för homo/lesbisk/bi/transforskning*, nr 1-2. Stockholm: Lambda Nordica, 2000, s.11.

¹⁰ Stonewallupproren skedde i New York efter en polisrazzia mot baren Stonewall 27 juni 1969 och betraktas ofta som startskottet för västvärldens moderna pride-rörelse.

¹¹ Forsberg 2000, s.15.

¹² *Queer Theology : Rethinking The Western Body*, Gerard Loughlin (red.), Blackwell Publishing, 2007.

¹³ Forsberg 2000, s.24.

¹⁴ John J McNeill, *The Church And The Homosexual*. Kansas City: Andrews and McMeel, 1976.

Under 90-talet börjar queer användas som begrepp inom akademien, så också inom teologin. En av de tidigaste användningarna av begreppet queerteologi finns i Robert Goss *Jesus acted up* från 1993 men som fortfarande refererar till ett inklusivt teologiskt perspektiv på homosexualitet.¹⁵ Först runt millennieskiftet förstås queerteologi som norm- och identitetskritiskt.¹⁶ Först här blir det möjligt att på ett adekvat sätt låta transperspektiv ta plats utan att diskuteras på premisser kring sexuell orientering, och bereder möjligheten för en akademisk utveckling av transteologi. Ett centralt verk för transteologi är utan tvekan Justin Tanis *Trans-gendered : Theology, Ministry, and Communities of Faith* från 2003.

De queerteologiska texter som producerats inom svensk kontext fokuserar i huvudsak på problematisering av sexualitet, vilket faller utanför denna uppsats intressefält. Jag hittar inget skrivet inom transteologi som inte är uppbyggelse litteratur, metodmaterial eller prosa. Ett bidrag till svensk queerteologi som dock är relevant är Lars Gårdfeldts avhandling *Hatar Gud Bögar?* från 2005. Även om avhandlingens fokus ligger på främst homosexuellas situation analyseras strukturer kring kön och sexualitet ur ett befrielse teologiskt och queerteologiskt perspektiv.¹⁷

Inom queerteologin skapas också nya tolkningar av bibeltexter, dels för att dekonstruera ett heteronormativt tolkningsföreträde och dels genom ett bifokalt perspektiv där teologin skapas i samklang med queera identiteters vittnesmål om tro, gudsrelation och liv. Inom denna tradition finns ett centralt verk: *The queer Bible commentary*¹⁸ med Deryn Guest som redaktör och med flera namnkunniga skribenter såsom Robert Goss, Mona West, Marcella Althaus-Reid, Teresa Hornsby, Elizabeth Stuart och Justin Tanis m.fl. Flera av dem är upphovsmän till egna queerteologiska verk.

1.5 Teori

Teologi kan förstås och definieras på en mängd sätt, men den här uppsatsen utgår från teologi som ett brett begrepp syftandes på reflektion över trosfrågor inom eller i anslutning till kyrkor,

¹⁵ Robert Goss, *Jesus Acted Up: A Gay And Lesbian Manifesto*. San Francisco: HarperSanFrancisco, 1993.

¹⁶ Forsberg 2000, s.20.

¹⁷ Gårdfeldt, Ohlson Wallin 2005, s.35.

¹⁸ *The Queer Bible Commentary*, Deryn Guest (red.) London: SCM Press, 2006.

samfund eller akademien relaterat till kristen livsåskådning.¹⁹ Förståelsen av teologi kommer präglas av ett *bifokalt perspektiv* där teologins teori relateras till dess sociala konsekvenser och erfarenheter.²⁰ *Kristna gemenskaper* betecknar både kristna kyrkor överlag och de kristna queera sammanhang som finns utanför det etablerade församlingslivet.

Queer är som begrepp mångfacetterat och bråkigt. Ursprungligen är queer ett skällsord från engelskan, betydande knäpp, avvikande, pervers. Under slutet av 1900-talet erövrades ordet av politisk aktivism för hbtq-personers rättigheter,²¹ vilket skapade en egen diskurs, estetik och sätt att tänka om politik och identitet. Istället för att låta det "normala" studera det avvikande utifrån ett icke ifrågasatt tolkningsföreträde och maktposition, riktade queerteorin inom akademien uppmärksamheten mot hur samhället organiserar och reglerar kön, sexualitet och identitet genom normer, föreställningar och handlingar.²²

Grundproblematiken för *queerteologi* är att religion spelar så stor roll i förtrycket av hbtq-personer världen över. Grundläggande frågeställningar handlar därför om att dekonstruera och analysera förtryckets teologiska rot och uppmärksamma de konsekvenser detta får för människor vars kroppar och begär inte passar in i normen.²³ Queerteologi syftar till att problematisera teologin bortom det genusparadigm som präglar både klassisk och tidigare feministisk teologi, en rörelse som ifrågasätter teologins konstruktioner av kön och sexualitet.²⁴ Fokus flyttas från att försvara sig mot biblisk motiverad diskriminering och så kallad "bibelterrorism" där bibelord används för att motivera förtryck av utsatta grupper,²⁵ till att utifrån queera erfarenheter av förtryck skapa befriande teologi och evangelium.²⁶

Queerteologi kan verka alltför subjektiv och spretig. Den typen av kritik blir en smula uddlös då queerteologi som princip inbjuder till pluralitet i bibeltolkningen och understryker hur subjektivitet och ideologi präglar all teologi,²⁷ oavsett om den kallas klassisk, konservativ, liberal,

¹⁹ Forsberg 2010, s.11.

²⁰ John Haralson Hayes och Carl R. Holladay, *Biblical Exegesis : A Beginner's Handbook*. 3rd ed. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007, s.197.

²¹ Hbtq är en förkortning för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queerpersoner.

²² Fanny Ambjörnsson, *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur, 2006, s.14, 35-37.

²³ Forsberg 2010, s.12.

²⁴ Marcella Althaus-Reid och Lisa Isherwood, *The Sexual Theologian : Essays on Sex, God and Politics. Queering Theology*. Edinburgh: T & T Clark, 2005, s.3.

²⁵ Goss 1993, s.97, Gärdfeldt 2005, s.202.

²⁶ Forsberg 2010, s.19.

²⁷ Hayes, Holladay 2007, s.168, 173.

queer eller subversiv. Feministisk teologi och queerteologi utför samma arbete som teologin alltid gjort: utforska teologiska principer och betona vissa principer framför andra. Bibeln och traditionen har aldrig varit entydigt normativa utan har ständigt underkastats kritisk värdering, utan att göra avkall på att dessa är relevanta och har något att säga oss.²⁸

Återkommande problematisering av queerteori kritiserar avståndet mellan poststrukturalistiskt akademiskt tänkande och den verklighet som i alla högsta grad präglas av strukturer. Det finns helt enkelt ett glapp mellan teori och erfarenhet som queerteorin inte alltid lyckas överbrygga, en överdriven förväntan på teorins möjligheter att förändra sin omvärld. Tanis lyfter denna problematik²⁹ och Jeremy Punt framför liknande problem. Han påpekar att queer trots sina politiska anspråk ibland saknar reell handlingskraft och handlingsplan för praktiskt omfördelning av makt och ekonomisk rättvisa. Utan ekonomiska lösningar, sådana som efterfrågades i den tidiga befrielsesteologin, riskerar queer att bli ett teoretiserande individuellt projekt. Han menar att queerteologi får sin udd i samklang med den profetiska inkludering och ekonomisk rättvisa som befrielsesteologi kräver. Queerteologin som utgår från att Gud är bortom kön och genus skapar en radikal förståelse för att alla människor är Guds avbild oavsett genusuttryck,³⁰ och jag tolkar att detta är ett förslag för hur queer skapelsteologi kan vara en stabil grund för queerteologi med konkreta rättviseanspråk.

Inom queerteologin ryms fältet *transteologi*. Transteologi syftar på queerteologisk reflektion bortom en binär könskonstruktion, som inkluderar och bekräftar transpersoners, intersexpersoner och queeras liv i narrativet om Gud och mänskligheten.³¹

Kön som begrepp ska förstås som ett hybridfenomen och är skiktat i fyra huvudsakliga aspekter: *könsidentitet*, *genus*, *förkroppsligat kön* med biologiska tecken och *juridiskt kön*. Bortsett från juridiskt kön är dessa aspekter av kön glidande skalor av maskulinitet och femininitet. När begreppet

²⁸ Ola Sigurdson, "Kristna kroppar som könade kroppar? - Om kristologi, kroppslighet och kön" i *Kärlekens förändrade landskap - teologi om samlevnad*, Mikael Lindfelt och Johanna Gustafsson Lundberg (red.). Stockholm: Verbum, 2009, s.319.

²⁹ Tanis 2003, s.17.

³⁰ Jeremy Punt, "Queer Theory, Postcolonial Theory and Biblical Interpretation : A Preliminary Exploration of Some Intersections." i *Bible Trouble: Queer Reading at the Boundaries of Biblical Scholarship*, Teresa J Hornsby and Ken Stone (red.). Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014, s.324, 331, 338.

³¹ Lewis Reay, "Towards a Transgender Theology" i *Trans/formations*, Lisa Isherwood och Marcella Althaus-Reid (red.). 2009, s.165.

används övergripande i denna uppsats inkluderar det alltid alla aspekter men prioriteras i nämnd ordning, där juridiskt kön i denna uppsats kan betraktas som i det närmaste irrelevant.

Kön är sammanfattningsvis skiktat i fyra huvudsakliga aspekter: könsidentitet, genus, förkroppsligat kön med biologiska tecken och juridiskt kön. När dessa aspekter enhetligt pekar på antingen maskulinitet eller femininitet enligt normen, kan det betecknas med förledet *cis*. Cis är latin för "på samma sida", till skillnad från "trans" som betecknar överskridande. Att vara cisperson är, kortfattat beskrivet, att inte vara transperson.³² Begreppet *linjärt kön* är ett annat begrepp som syftar på hur alla aspekter av ens könsidentitet hänger ihop enligt normen.³³ Begreppet *binärt kön* syftar på den binära uppdelningen kvinna och man, där en binär definition av kön innefattar att dessa positioner är statiska utan utrymme för könsöverskridande rörelser eller mellanrum. Sammanfattningsvis pekar linjärt kön på hur de olika aspekterna är i linje i med normen, dvs. könsidentitet, medan binärt kön syftar på två enhetliga kategorier, dvs. könsskillnad. *Könskonstruktioner* betecknar övergripande relationer mellan och inom dessa begrepp.

Heteronormativitet och *cisnormativitet* betecknar normer och idéer om att alla människor är eller bör vara heterosexuella cispersoner³⁴ där mänskligheten bara kan tänkas i två kategorier av feminina kvinnor och maskulina män med linjära könsidentiteter.

Queera, *könsöverskridande identiteter* och *transpersoner* betecknar könsuttryck och könsidentiteter som på något sätt bryter mot förväntningar på binär linjär könsidentitet och entydig maskulinitet/femininitet. För *transsexuella* personer stämmer inte könsidentitet och genus med det kön som tillskrivits en, dvs. en identifierar sig inte med sitt juridiska kön som baserats på förkroppsligat kön, men som justeras genom könsbekräftande behandling. För *ickebinära* transpersoner är könsidentiteten bortom, ingetdera eller både maskulin/feminin, oberoende av förkroppsligat kön.³⁵ *Intersex* är ett samlingsbegrepp för fysiska tillstånd med variationer av förkroppsligat biologiskt kön, och räknas ibland men oftast inte till paraplybegreppet transpersoner. Anledningen till att jag i denna uppsats räknar intersex till spektrumet av queera

³² Frida Ohlsson Sandahl, *Inkludera - jämställdhet och bbtq i organisationen*. Stockholm: Idealistas förlag, 2015, s.22.

³³ Signe Bremer, *Kroppslinjer: kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*, Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011. Göteborg: Makadam, 2011, s.40.

³⁴ Ohlsson Sandahl 2015, s.31.

³⁵ Ohlsson Sandahl 2015, s.55.

identiteter är att det queerteologiska fältet i så hög grad inkluderar intersex, särskilt i sina analyser av valda perikoper ifråga om kropplig androgynitet.

1.6 Metod

Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka ett urval av analyser och argumentationslinjer ur en viss teologisk inriktning har jag valt att göra detta genom en förenklad variant av diskursanalys. Detta för att synliggöra hur queerteologin förhandlar med andra diskurser och skapar sin egen.

Diskurs ska som vetenskapligt begrepp inte förväxlas med diskussion. Diskurs kan beskrivas som ett symbolsystem i konkret användning som samtidigt bygger sitt eget system. Diskursen präglas ofta av en särskild praktik, t.ex. medicinsk diskurs, konstnärlig diskurs eller nationalekonomisk diskurs. Begrepp präglas av sin diskurs och får meningsförskjutningar inom de olika diskurserna, vilket gör att diskurser också kan konkurrera med varandra om tolkningsföreträde.³⁶

Diskursanalysen kan anklagas för att ha en alltför flytande syn på omvärlden, men att erkänna hur språket vilar på en socialkonstruktivistisk grund förändrar inte i sig att språket som socialt mönster är starkt reglerande. Michael Foucault beskriver hur diskursanalysen klarlägger arkeologiskt reglerna för vilka utsagor som blir accepterade som meningsfulla och sanna i en bestämd historisk epok. Diskursen reglerar vad som är sant och meningsfullt utifrån ett maktperspektiv, där makt inte är en ägodel utan ett produktivt nätverk.³⁷

Diskursanalysen kan användas mer schematiskt analytiskt än i denna uppsats. Jag kommer inte använda mig av de schematiska begrepp som diskursanalysen kan innehålla, men väljer att presentera dem eftersom de är så pass viktiga för att förstå metoden. Varje uttryck för mening är en *artikulation* som länkas till en särskild diskurs. I en artikulation finns *moment*, som är ett särskilt begrepp med en särskild mening. *Nodalpunkter* är begrepp som är helt grundläggande för en diskurs. De begrepp som präglas av viss mångtydighet och vars slutgiltighet är under förhandling kallas *element*.³⁸ Diskurser strävar efter att göra element till moment, och diskurser som

³⁶ Lena Marander-Eklund, Ruth Illman och Blanka Henriksson, *Metodkompassen : Kulturvetarens metodbok*. Religionsvetenskapliga Skrifter, 61. Åbo: Åbo Akademi, 2004, s.192f.

³⁷ Marianne Winther Jørgensen, Louise Phillips och Sven-Erik Torhell, *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur, 2000, s.19f.

³⁸ Winther Jørgensen, Phillips, Torhell 2000, s.33.

konflikterar vill omförhandla momentens betydelse genom att betrakta dem som element. Genom min frågeställning kommer jag intressera mig för queerteologins förhandlingar med kön som både nodalpunkt och som diskursiv kamp från element till moment gentemot en könsbinär diskurs.

Diskursanalytisk metod understryker hur text och ord konstituerar sociala värden, identiteter och relationer i förändringsprocesser. Diskursanalysen analyserar ideologiska funktioner och är kritisk till att analysera enbart text utan förståelse för de sociala praktiker den formar,³⁹ vilket jag anser vara väl applicerbart på queerteologiska anspråk på att kritiskt analysera hur teologin formar villkor för människors liv.

1.7 Material

Mitt material är queerteologiska analyser av valda bibelverser som på något sätt definierar, reglerar eller omformulerar kön. Mina primära källor är Justin Tanis *Trans-gendered*, antologierna *The queer Bible commentary* och *Bible Trouble*,⁴⁰ samt kommenterar och utvecklar med hjälp av övrig relevant litteratur.

De perikoper jag valt att orientera mig efter är frekvent bearbetade i de böcker jag uppfattat som centrala för fältet. Särskilt har jag tagit hänsyn till de perikoper som lyfts fram i Tanis bok *Trans-gendered*, som jag uppfattar som en central text för samtida transteologi.

Mitt urval beror också på att de valda perikoperna har tre olika perspektiv ifråga om kön. Skapelseberättelserna i 1 Mos 1:26-27, 1 Mos 2:7 och 1 Mos 2:21-23 kan sägas formulera kön, 5 Mosebok 22:5 och 5 Mos 23:1 reglerar kön och Jesaja 56:3b-5 omformulera kön. Jag har valt att orientera mig efter dessa perikoper.

³⁹ Winther Jørgensen, Phillips, Torhell 2000, s.66-73.

⁴⁰ *Bible Trouble : Queer Reading at the Boundaries of Biblical Scholarship*. Hornsby, Teresa J, och Ken Stone (red.). Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014.

1.8 Avgränsning, källkritik och problematisering

De perikoper jag valt för att orientera mig i queerteologiska analyser är frekvent förekommande i queerteologiska texter med särskilt fokus på transinkluderande tolkningar. Möjligheterna till variationer i urval är inte heller särskilt stora, på grund av att de bibeltexter som är relevanta för den typ av queerteologiska analyser jag vill undersöka är begränsade, liksom fältet queerteologi smalt och relativt ungt. Jag har valt bort perikoper som är frekvent använda i queerteologiska analyser vars metod är identifikation med texten, som ur ett analogiskt perspektiv bekräftar transpersoners och queera identiteters erfarenheter. Alla queerteologiska analyser av sexualitet faller utanför uppsatsens syfte och frågeställning. Uppsatsens intresse ligger alltid i könskonstruktioner och diskursiva lösningar i queer bibeltolkning med särskilt fokus på transinklusive läsningar, därför kommer frågor om sexualitet inte vara av intresse bortsett från när samlevnad är relevant för konstruktioner av kön.

Verser som återkommande förekommer i mitt material finns i både Gamla och Nya testamentet. Utifrån att skapelseberättelserna är så grundläggande för teologi om kön både i klassisk teologi och queerteologi har detta påverkat mitt urval till att begränsa mig queerteologiska analyser av verser i Gamla testamentet.⁴¹ Jag valde de följande perikoperna från Femte Moseboken och Jesaja dels på grund av deras skilda karaktärer, och dels eftersom mitt material i så pass stor utsträckning analyserar dessa verser i relation till varandra. Av utrymmesskäl har jag valt bort nystestamentliga perspektiv från t.ex. Matt 19:12 och Apg 8:27-39. Dessa återfinns visserligen frekvent bland de olika författarna, men behandlas genom snarlika metoder som verserna ur Jesaja. En analys av diskursen kring de nystestamentliga verserna vore högst intressant och är måhända ett framtida projekt.

Omfånget och antalet perikoper kan tyckas vara alltför omfattande för en kandidatuppsats, men motiveras av frågeställningens fokus på att undersöka en viss tolkningstradition. Jag intresserar mig för hur det queerteologiska samtalet förhandlar med icke-inkluderande bibeltolkning av valda verser, även om det dessvärre medför ett svepande perspektiv över de grundläggande verserna.

⁴¹ Jag använder mig av begreppen Gamla Testamentet, Första och Femte Mosebok, även om begreppen Hebreiska Bibeln, Genesis och Deuteronomium hade kunnat vara mer relevanta. Jag väljer de föregående för att markera att jag inte gör anspråk på exegetik, utan sällar mig till systematisk teologi med tydlig förankring i samtida kristen diskurs.

Ifråga om transperspektiv inom akademien finns inom vissa studier en tendens som är sensationssökande och med cisnormativ läsarposition, för att undersöka det avvikande på ett sätt som i slutändan bidrar till objektifiering och stigmatisering. Jag tar avstånd från undersökande forskning som betraktar trans som teoretiskt fascinerande. Det är inte mitt syfte att diskutera, ifrågasätta eller legitimera det faktum att transpersoner redan är en del av den kristna gemenskapen.

Materialet för uppsatsens fokus är de queerteologiska analyserna, därför är detta inte en exegetisk uppsats. Trots mitt urval av analyser kring perikoper från Gamla testamentet har denna uppsats inga anspråk på att i sig själv genomföra en exegetisk analys av t.ex. perikopernas historiska kontext eller utforska grundtexternas språkliga djup eller översättningsproblematik. De analyser jag studerar är skrivna av teologer och akademiker, och ifråga om exegetisk kvalitet är jag utlämnad till deras arbete. Jag har noterat att de problematiserar fenomen som "eisegesis", dvs. läsa in egen på förhand konstruerad tolkning i texten.⁴² I de texter jag konsulterat finns en reflekterande diskussion över detta, ofta med slutsatsen att ingen teolog bör stå oreflekterad över sina sanningsanspråk, personligt perspektiv och teologins konsekvenser.

Ingen teologi görs utanför en människas referensramar. Vi tar med oss tidigare erfarenheter och kunskap med i bibelläsningen, och ur ett queerteologiskt perspektiv även vår identitet. I mitt engagemang i hbtq-frågor i kyrkan, genom regnbågsgudstjänster och i olika former av verksamhet för kristna hbtq-personer har jag fått en särskild förståelse för problematikens karaktär. Detta medför också slutsatsen omöjligt kommer landa i att människor i de queera kristna gemenskaper jag tillhör inte kan inkluderas i bibeltolkning och teologi. Därför är mitt material heller inte en jämförande studie utan en diskursiv undersökning. Precis som alla teologer som brinner för sin tradition hoppas jag kunna bearbeta materialet kritiskt för att i bästa fall delta i utvecklingen av fältet.

⁴² Hayes, Holladay 2007, s.182.

2. ANALYS

Analysen är uppdelad i tre delar utifrån Första Moseboken, Femte Moseboken och Jesaja ur vilka jag hämtat de 6 perikoperna. *Skapad* behandlar skapelseberättelserna i Första Moseboken och aspekter kring betydelsen av vara Guds avbild, gudsrelation och människans plats i skapelsen såsom en könad varelse. *Skadad* behandlar verserna ur Femte Moseboken och betydelsen av ofullständig kroppslighet, könsöverskridande hybrida uttryck och eunuckens skiftande roll som förknippad med både slaveri, kroppslig bestraffning, främmande kulturer och avgudadyrkan. *Upprättad* behandlar verserna ur Jesaja i ljuset av kristna tolkningar av Jesajas profetiska anspråk på gudomlig rättvisa, hur texten blivit en central text för samtida transteologi som den queera erfarenhetens löfte om gudomlig upprättelse och Guds kärleksfulla omsorg.

Varje del är uppdelad i 2-3 kategorier som behandlar olika metoder för queerteologiska analyser, reflektioner och diskursiva förhandlingar.

2.1 Skapad

1 Mos 1:26-27 ²⁶Gud sade: ”Vi skall göra människor som är vår avbild, lika oss. De skall härska över havets fiskar, himlens fåglar, boskapen, alla vilda djur och alla kräddjur som finns på jorden.”

²⁷Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne. Som man och kvinna skapade han dem.

1 Mos 2:7 ⁷då formade Herren Gud människan av jord från marken och blåste in liv genom hennes näsborrar, så att hon blev en levande varelse.

1 Mos 2:21-23 ²¹Då försänkte Herren Gud mannen i dvala, och när han sov tog Gud ett av hans revben och fyllde igen hålet med kött. ²²Av revbenet som han hade tagit från mannen byggde Herren Gud en kvinna och förde fram henne till mannen. ²³Då sade mannen: ”Den här gången är det ben av mina ben, kött av mitt kött. Kvinna skall hon heta, av man är hon tagen.”

Skapelseberättelserna är de bibelpassager som jag finner mest grundligt och frekvent bearbetade i valt queerteologiskt material. De innehar en alldeles särskild plats i den teologiska diskussionen om kön och detta begrepps centrala plats i bibeltolkning och människosyn. Verserna analyseras som en helhet, av utrymmesskäl och eftersom de i mitt material ofta bearbetas ur ett

helhetsperspektiv. De queerteologiska analyser jag funnit kring skapelseberättelserna förhandlar med tolkningstraditionens diskurs genom i huvudsak fyra olika angreppssätt:

- 1) Back to basic - att genom traditionellt historiekritiskt och exegetiskt arbete undersöka texternas sociohistoriska kontext och därifrån ifrågasätta icke-inkluderande teologiska diskurser.
- 2) Queer omtolkning - där den icke-inkluderande diskursen helt bortses ifrån och texten istället läses från ett queert perspektiv för att skapa nya tolkningar och omförhandla diskursen kring texternas innebörd.
- 3) Pastoral omsorg och queera erfarenheter.

2.1.1 Back to basic

Michael Carden inleder sitt avsnitt om Första Moseboken i *The Queer Bible Commentary* med en historisk förankring om texterna och deras verkningshistoria. Första Moseboken situeras i den judiska traditionen, och det saknas vetenskapliga belegg för att säkerställa författare och tillkomstplats. Första Moseboken är pluralistisk i sin karaktär - texten har brukats av olika gemenskaper och traditioner, och finns i olika översättningar och läsarter. Den kristna traditionen har generellt verkat strävat efter att rekonstruera texten enligt snävare förväntningar, medan den judiska förvaltandet av texten snarare präglats av expanderande och utveckling av textens betydelse, genom midrash och andra rabbinska texter.⁴³

Människans skapelseberättelse finns i två versioner, i kapitel 1 respektive kapitel 2. Denna upprepning har förklarats på olika sätt. Somliga teologer har hävdade att den första skapelseberättelsen skapar en andlig könsmässig skillnad hos människan för att sedan skapa en fysisk könsskillnad i den andra. Den tolkningen kanske snarare är ett alltför envist försök att till varje pris skapa kontinuitet mellan skapelseberättelserna, men är intresserant då den utan att vara feministisk eller queerteologisk skiljer på andlig könsidentitet och förkroppsligat kön, men såsom Tanis påpekar är denna tolkning alltför tveksam eftersom den ligger så pass långt ifrån vad som verkar vara textens ärende.⁴⁴ Synen på kön vore dessutom anakronistisk. Andra har föreslagit att den andra skapelseberättelsen ska betraktas som en tillbakablick, ett detaljporträtt, av händelserna

⁴³ Michael Carden, "Genesis/Bereshit" i *The Queer Bible Commentary*, Deryn Guest (red.). London: SCM Press, 2006, s.23.

⁴⁴ Tanis 2003, s.58.

i den första.⁴⁵ För samtida teologi verkar de två versionerna inte utgöra ett exegetiskt problem, utan har under 1900-talet betraktats som en sammanfogning av två texter, prästkällan och jahvisten.⁴⁶

Carden resonerar kring skillnader mellan antikt och modern tänkande i synen på kön, vilket påverkar tolkningen av en text som springer ur en geografiskt och historiskt avlägsen plats. Moderna förståelser av kön präglas av binäritet och art, vi förstår kön som identiteter i motsatsförhållanden till varandra. Textens antika samtid präglas av en hierarkisk syn på kön där skillnad utgörs av grad och hierarkisk position utifrån potential att penetrera/penetreras, där eunucker, hermafroditer, vissa slavar, barn och även oskulder utgjorde etablerade kategorier utanför de binära könen. Därför problematiserar Carden att det inte är möjligt att härröra en heteronormativ binär förståelse av kön ur skapelseberättelserna, eftersom den inte är koherent med textens kontextuella syn på kön. Skapelseberättelserna kan visserligen användas för en formulering av en traditionell heteronormativ syn på kön, men kristna "family values" finns inte i själva bibeltexten.⁴⁷ Loughlin uttrycker detta genom att mena att sexism och heteronormativitet är konstruerade av människor i tolkningstraditionen och är inte en del av Guds skapelse.⁴⁸ Ken Stone har en lite mer restriktiv hållning och menar att skapelseberättelsen inte kan förstås som en queer text, men att queerteologiska läsningar har sitt värde i att ifrågasätta bibliskt rättfärdiggörande av heteronormativitet i den kristna gemenskapen.⁴⁹

Loughlin reflekterar över vad begrepp som kön och kropp betyder i en biblisk kontext och menar att förståelsen av kroppen rimligtvis borde kunna läsas lika pluraliskt och mytiskt som i annat teologiskt arbete. Kroppsbegreppet kan sägas vara mer multipelt i de teologiska, bibliska och kyrkliga diskurserna än i någon annan diskurs.⁵⁰ Därför vore det orimligt att ignorera hur kropp som begrepp i teologin är en större idé och samtidigt hävda att skapelseberättelsens anspråk är att befästa en binär syn på kön. Genom reflektion över sociohistoriska könskonstruktioner

⁴⁵ Swanson 1998, s.15, Donald E. Gowan, *From Eden to Babel : A Commentary on the Book of Genesis 1-11*. International Theological Commentary. Grand Rapids : Edinburgh: Eerdmans ; Handsel Press, 1988, s.33.

⁴⁶ Gowan 1998, s.33.

⁴⁷ Carden 2006, s.23.

⁴⁸ Loughlin 2014, s.37, 117.

⁴⁹ Ken Stone, "The Garden of Eden and the Heterosexual Contract" i *Take Back the Word: A Queer Reading of the Bible*, Robert E Goss och Mona West (red.). Cleveland, Ohio: Pilgrim Press, 2000, s.59.

⁵⁰ Loughlin 2014, s.115. Gowan 1998, s.28, 37.

ifrågasätter Carden och Loughlin kontinuiteten i den icke-inkluderande diskursen, vilket senare kommer ge utrymme för queerteologisk omtolkning.

I *The Queer Bible Commentary* påminner Carden om tolkningstraditionens verkningshistoria och dess konsekvenser, inte bara för hbtq-personer utan också hur bibeltolkning spelat ett avgörande roll i försvarandet av slaveri och andra former av förtryck. En av svårigheterna med skapelseberättelserna är att de genom tolkningshistorien approprierats av teologiskt tänkande i syfte att utesluta queera identiteter, där vi som läsare har en diskursiv förståelse för textens innebörd som är mer förankrad i tolkningshistorien än i själva texten. Om texten används som grund för en icke-inkluderande kristen dogmatik kring kön brister detta i ödmjukhet inför textens pluralistiska historia och djup inför människans existens: "[...]Genesis is not christian property". För att inte sammanblanda bibeltexten med sin tolknings- och verkningshistoria uppmanar Carden till en läsning av skapelseberättelsen som om den inte redan vore bekant för oss och se dess annorlundaskap.⁵¹ Att förfrämja sig inför sin egen diskursiva förståelse kan vara en metod för att tömma texten på sitt belastande innehåll för att senare kunna skapa nya transinkluderande diskurser kring skapelseberättelserna.

Carden uppmanar läsaren att närma sig skapelseberättelserna med öppenhet för pluralistiska tolkningar för att undvika att textläsningen bidrar till förtryck. En queerteologisk läsning vill inte gå i samma fälla som den tradition som den kontrasterar sig emot och ska inte gå till skapelseberättelserna för att slå fast dogmatiska ställningstaganden, utan omfamna dubbeltydigheter, lekfullhet och utmaningar.⁵² Här handlar den diskursiva förhandlingen om att ifrågasätta traditionens tolkningsföreträde och diskursens anspråk på texten, att främmandegöra texten genom historiekritiskt arbete.

Flera av de queerteologiska texterna ifrågasätter vissa delar översättningen och tolkningen av grundtextens betydelse, framförallt kring ordet för den första människan, *'adám*. Utifrån att ordet *'adám* är en ordlek av *'adáma*, som betyder jord, skriver Tanis, Ken Stone m.fl. att en mer nyanserad översättning vore att den första människan borde omskrivas som just en människa eller jordvarelse, *earthling*.⁵³ *'Adám* är varken ett personnamn eller betyder "man" i den andra

⁵¹ Carden 2006, s.25.

⁵² Carden 2006, s.25f.

⁵³ Tanis 2003, s.58. Stone 2000, s.62.

skapelseberättelsen, utan Gowan menar att hela det mänskliga ryms i ordet.⁵⁴ Andra problematiserar också huruvida "man" kan vara en begriplig kategori för att beskriva en individ utanför en binär könsuppdelning innan reproduktionen gjorde intåg i skapelsen. Stone menar att det är meningslöst att hävda att den första människan var en man, eftersom det skulle kräva obegripliga antaganden om genusmässig neutralitet, genitalier och gudslighet.⁵⁵ Också grundtextens ord som översätts till revben diskuteras. Gowan menar att detta är det enda exemplet i Bibeln där ordet översätts till just revben, som på andra platser översätts till "sida",⁵⁶ vilket kommer få betydelse för queera omtolkningar och tanken om den första människan som androgyn i kommande kapitel. När ord och översättning omförhandlas förflyttas också den diskursiva förståelsen för ordet och ifrågasätter en binär könskonstruktion som den enda möjliga.

Flera teologer och teoretiker ifrågasätter om skapelseberättelsernas syfte ens är att formulera kön. Stone ifrågasätter att människan skulle skapats som Guds avbild primärt som en könad varelse - vi är inte Guds avbild på grund av vårt genus, utan vi bör snarare söka nyckeln till Guds avbild i det faktum att vi inte är stenar, växter eller djur.⁵⁷ Istället lyfts skapelsens queerhet fram, att könsvariationer finns bland allt levande och att detta är en del av den goda skapelsen.⁵⁸

2.1.2 Queer omtolkning

Den queerteologiska fältet skapar egna queera tolkningar, vilket utvecklar en queer transinklusive diskurs inom teologin, ibland utifrån nya slutsatser från exegetiskt eller historiekritiskt arbete.

Tanis inleder sitt kapitel om queer bibeltolkning i *Trans-gendered* med att motivera betydelsen av att bearbeta de bibelverser som tolkas definiera och reglera kön; dels för att personer av alla kön är en del av skapelsen och alla kristna oavsett könsidentitet är i behov av vägledning, dels för att texterna använts destruktivt för att exkludera människor ur den kristna gemenskapen. Skapelseberättelserna har använts både för att vidhålla att Gud endast skapade binära kön och att

⁵⁴ Gowan 1988, s.28.

⁵⁵ Stone 2000, s.64.

⁵⁶ Donald E. Gowan bok sällar sig dock inte till det queerteologiska fältet, utan ligger i de resonemang jag använder närmare feministisk eller klassisk liberal teologi. Däremot är Gowan ett centralt underlag för Justin Tanis, och därigenom relevant för denna uppsats.

⁵⁷ Stone 2000, s.62.

⁵⁸ Joan Roughgarden, "The Gender Binary in Nature, Across Human Cultures and in the Bible" i *Transsexualität in Theologie Und Neurowissenschaften : Transsexuality in Theology and Neuroscience : Ergebnisse, Kontroversen, Perspektiven = Findings, Controversies, and Perspectives*. Gerhard Schreiber (red.). Berlin Boston, Mass: De Gruyter, 2016, s.413-416.

det endast finns två kategorier i mänskligheten, och för att fördjupa och bredda förståelsen av människan som en könad varelse till Guds avbild. Tanis öppnar för att texten kan tolkas på olika sätt och bekräfta olika synsätt på kön, men ifrågasätter tolkningar där kön endast är binärt och linjärt. Transpersoner faller då utanför Guds skapelseplan, och lever mellan eller överskridande de binära könen som ett slags bevis för världens brutenhet. Men Tanis menar att transpersoner och queera identiteter är en del av Guds goda skapelse, därför kan skapelseberättelserna istället snarare nyansera vår syn på kön och skapa transinklusive tolkningar. Tanis menar att när människan skapas till Guds avbild i den första skapelseberättelsen i första kapitlet är både maskulint, feminint och neutralt är likvärdigt en del av det gudomliga. Bibeltexten själv kan tala om för oss att Gud är större och inte kan representeras singular eller i endast ett genus.⁵⁹

Adrian Thatcher uttrycker sig i en enkel matris i sin diskussion om Gud och genus: Kön är något som skapas, Gud skapas inte. Kön är relationellt, Gud är den enda. Thatcher menar att Gud kan könas metaforiskt på olika sätt i Bibeln, men att tanken att Gud skulle ha en specifik könsidentitet skulle leda till en krympt alltför antropomorf Guds bild.⁶⁰ Även Carden reflekterar över Guds bild och könskonstruktion och frågar sig att om kön betraktas som något kroppsligt, vad säger det om Guds kroppslighet om olika könsidentiteter skapas till Guds avbild?⁶¹ Om Gud inte kan representeras av endast en sorts människa och endast ett kön, är det orimligt att dra gränsen för vem som kan vara Guds avbild vid könsbinäritet och samtidigt hävda att Gud ändå är lite mer maskulin än feminin. Guds avbild måste inkludera alla variationer av mänskligheten.

Tanis ifrågasätter att skapande av distinktioner automatiskt skulle utesluta variationer. Den första skapelseberättelsen byggs upp genom distinktioner och urskiljande mellan hav och land, natt och dag, man och kvinna. Dessa definierade element i den goda skapelsen kan i sina variationer skapa myrmark, gryning, skymning - variationer som är lika goda som sina enhetliga ursprungliga element. På samma sätt kan könsöverskridande identiteter och intersex betraktas som välsignade nyanser av kategorier i skapelsen.⁶²

⁵⁹ Tanis 2003, s.55-57.

⁶⁰ Adrian Thatcher, *God, Sex and Gender. : An Introduction*. Chichester, West Sussex, Malden: Wiley-Blackwell, 2011, s.118f.

⁶¹ Carden 2006, s.26.

⁶² Tanis 2003, s.58f.

En återkommande queerteologisk omtolkning är tesen om en ursprunglig androgynitet hos människan, där kön är en efterhandskonstruktion och en konsekvens av mångfaldigande. Den androgyna teorin utgår från skapelseberättelsen i kapitel två, där Gud skapar människan av jord och placerar denne i Eden. Eftersom inget av djuren är ett fullgott sällskap till den första människan försänker Gud denne i sömn och skapar av dess sida (i Bibel 2000 översatt till revben) ytterligare en människa, kvinnan. Som bakgrund till en queer tolkning av bibeltexten beskriver Carden berättelsen om könsens uppkomst enligt Aristofanes i Platons *Symposium*. Aristofanes berättar hur människan i begynnelsen hade fyra ben, fyra armar och två huvuden, de rullade fram och var mycket lyckliga. När gudarna kände sig hotade av människorna bestämde de sig för att klyva människorna på mitten så att de plötsligt fick två armar, två ben och ett huvud. Istället för att utmana gudarna blev människorna istället helt upptagna med att leta efter sin förlorade halva, och gudarna hotade människorna med att klyva dem ännu en gång om de utmanade dem igen. Aristofanes myt bör visserligen betraktas som en underhållande berättelse från den grekiska filosofin, men är intressant hur den som "skapelseberättelse" formulerar könsskillnad och heterosexualitet som ett uttryck för en längtan tillbaka till helhet och androgynitet.⁶³ Både tid och plats skiljer Första Moseboken och Aristofanes myt åt, men liksom många skapelsemyter har haft inflytande över varandra kan Aristofanes myt illustrera tanken om den första människans androgynitet i Första Mosebokens andra kapitel. Att den första människan var androgyn är ingen ny tanke, utan återfinns också i viss antik judisk och tidig kristen litteratur, både som framhållen teori och bland protester mot densamme.⁶⁴

Tanis inleder sin text om den androgyna första människan genom att citera Gowan:

What sort of creature had "the human" been, that part of him could be built up into a woman and what was left over was then a man?⁶⁵

Någonting togs ifrån den första människan, oavsett om det var ett revben eller om denne blev klyvd längsmed sidan till två kön. Utifrån en binär könskonstruktion återfinns det som togs från den första människan i kvinnan, människan blir en komplett gudslig enhet först i heterosexuell komplementaritet. Virginia Mollenkott menar att tanken om heteronormativ komplementaritet inte nödvändigtvis utesluter en trans- och intersexinkluderande teologi. Om komplementarieten

⁶³ Carden 2006, s.28. Platon, "Gästabudet" i *Om kärleken och döden*. Översättning Jan Stolpe. Helikonbiblioteket, 14. Lund: Studentlitteratur, 1993.

⁶⁴ Carden 2006, s.26.

⁶⁵ Gowan 1988, s.47.

härstammar ur könsskillnad, en klyvning av det androgyna ursprungliga, kan intersex därför betraktas som Guds ursprungliga plan, som perfektion.⁶⁶ Heteronormativa anspråk kan då i själva verket understödja tanken om en ursprunglig androgynitet som Guds första intention. Den queera omtolkningen behöver inte alltid utgå från sig själv, utan som här utgå från heteronormativa premisser och låta dessa leda till en queer slutsats.

Ett annat tema som tas upp i mitt material är den första människans kropp, den som kallas Adam. Adams kropp har under historien varit ett återkommande ämne för teologiska diskussioner om kroppslighet, normalitet och huruvida denna kropp hade navel etc. Gowan påpekar hur en sexistisk läsning där kvinnan utgör en underordnad efterhandskonstruktion inte är ärligare än en mindre vanlig spegelvänd läsning som hävdar kvinnan som skapelsens krona och mannen ett skissartat måndagsexemplar. Om den första människan hade tolkats vara kvinna, hade tolkningstraditionen förmodligen betraktat berättelsen om revbenet som en arketypisk berättelse om den första förlossningen innan den sexuella reproduktionen.⁶⁷ Gowan är som nämnt inte queerteolog, men visar på en glimt av en queerteologisk möjlighet att kunna artikulera specifika erfarenheter, i detta fall förlossning, som mänskliga arketyper oavsett förkroppsligat kön. Dessvärre finner jag ingen som i mitt queerteologiska material bearbetar denna tanke. En specifikt könad erfarenhet som förlossning, att en ny människa skapas ur den egna kroppen, utanför den specifika identiteten som kvinna borde vara högst intressant för transinklusiv teologisk reflektion.

2.1.3 Pastoral omsorg och queera erfarenheter

Den teolog i mitt material som mest frekvent använder sig av ett bifokalt perspektiv och citerar kristna transpersoners erfarenheter är utan tvekan Tanis. Tanis lyfter fram hur den första människans ensamhet är det enda som inte är gott i den ursprungliga skapelsen innan fallet. Ensamheten upplöses av könsvariation och relationer. Ur ett pastoralt perspektiv menar Tanis att detta är särskilt relevant för queera identiteter som kan isoleras eller överges av sina närmaste. I ljuset av tanken om den klyvda androgyniteten lyfts hur texten kan ge support och tröst genom att visa att relationer och kärlek är överordnat en oföränderlig könsidentitet.⁶⁸ Tanis skriver att

⁶⁶ Virginia Mollenkott citerad i Tanis 2003, s.62.

⁶⁷ Gowan 1998, s.48.

⁶⁸ Tanis 2003, s.61f.

det förtroende som människan mottar från Gud att förvalta skapelsen också kan innefatta könsbekräftande behandling, som ett sätt att ta ansvar för sin egen kropp och identitet. Han beskriver också sin transidentitet som en del av sin kallelse, att han inte upplever sin kropp som ett misstag utan att beskriver sin transition till man som en del av Guds plan för hans liv.⁶⁹

2.2 Skadad

5 Mos 22:5 ⁵En kvinna får inte bära mansdräkt, och en man får inte ta på sig kvinnokläder, ty Herren, din Gud, avskyr alla som gör sådant.

5 Mos 23:1 Ingen som har fått testiklarna krossade eller lemnen avskuren får upptas i Herrens församling.

De två verserna ur Femte Moseboken är de som jag haft svårast att finna queerteologiskt analyserade, och även om de tas upp av uppsatsens centrala material bearbetas de relativt kortfattat. De är dock intressanta då de har en särskild funktion som förbudsverser och aktivt har använts som argument mot transpersoners rättigheter och för att hävda att transpersoner bryter mot Guds lag.⁷⁰ Dessa verser omförhandlas genom framförallt tre angreppssätt:

- 1) Back to basic - att genom traditionellt historiekritiskt och exegetiskt arbete undersöka texternas sociohistoriska kontext och därifrån ifrågasätta icke-inkluderande teologiska diskurser.
- 2) Teologisk prioritering - verserna underordnas och ställs i relation till andra bibelverser.
- 3) Pastoral omsorg och queera erfarenheter.

2.2.1 Back to basic

Flertalet av de queerteologiska texter som jag undersökt börjar med att diskutera Femte Mosebokens karaktär och historiska kontext. Datering och ursprung är omdiskuterat, men brukar dateras ungefär till 600-talet f.Kr efter exilen och är troligtvis resultatet av en komplicerad redaktionshistoria av skriftliga och muntliga traditioner.⁷¹ De valda verserna återfinns i delar som

⁶⁹ Tanis 2003, s.45.

⁷⁰ Tanis 2003, s.62.

⁷¹ Deryn Guest, "Deuteronomy" i *The Queer Bible Commentary*, Deryn Guest (red.). London: SCM Press, 2006, s.123.

främst tolkas riktas till judiska leviter som en slags prästerlig handbok. Daniel Boyarin menar att dessa kapitel i Femte Moseboken liksom i Tredje Moseboken vänder sig till en prästerlig elit, en begränsad, manlig rabbinisk grupp.⁷² Tanis, i likhet med Thatcher, lyfter upp hur brukandet av versen som förbudstext mot transpersoner inte stämmer överens med hur Femte Mosebok brukas överlag i den kristna traditionen. Textens värdesystem kring helighet och renhet används inte av kristendomen. Mycket få kristna traditioner vidhåller andra förbud mot hybriditet i Moseböckerna och deras roll i den kristna traditionen är inte att uppmana till gestaltande av antika praktiker.⁷³ Genom att konstatera att texten inte är en kodex för den kristna gemenskapen och påminna om Femte Mosebokens karaktär underkänns versernas historia av att tolkas förbjuda transpersoner att delta i församlingsliv och gudstjänst.

Andra fördjupar sig i texten, i bland annat innebörden av Femte Mosebokens särskilda krav på renhet. Denna typ av renhet är av ett djupare slag, en teologi som präglas av ordning utifrån renhet, enhet och helighet. Texterna reglerar det religiösa livet, men också vardagens rutiner och kroppens funktioner.⁷⁴ 5 Mos 23:1 hör ihop med generella krav på helhet och hälsa i templet. Djur med defekter kunde inte offras, liksom sjuka och funktionsvarierade inte kunde besöka templet. Även den judiska plikten till reproduktion spelar in. Nya generationer var per definition det judiska folkets framtid, och att inte kunna fortplanta sig innebar att ställas utanför den judiska historien. Livet efter döden symboliseras ofta i sina efterkommandes liv.⁷⁵ Att inte kunna delta i reproduktionen innebär att inte delta i folkets fortsatta vandring med Gud, alltså att inte kunna upptas i Herrens församling. Därför handlar texten inte om transpersoner.

Ifråga om 5 Mos 23:1 utforskar några queerteologiska texter eunuckers skiftande sociala roller i och utanför den judiska gemenskapen. I *Bible Trouble* beskriver Sean D. Burke hur eunuckers roll i hög utsträckning präglades av variation ifråga om status och genus. Eunucker syftar vanligtvis på kastrerade män, men orsaken till denna kastrering kunde i det antika medelhavsområdet skilja sig åt. Burke menar att krigsfångar, slavar och kriminella kunde straffas med kastrering, där konsekvensen förutom smärtan utgjordes av förlust av manliga privilegier och möjlighet till reproduktion. Som slav hade eunucken den praktiska fördelen att kunna vistas och utföra

⁷² Daniel Boyarin, "Against Rabbinic Sexuality: Textual Reasoning and the Jewish Theology of Sex" i *Queer Theology - Rethinking the western body*, Gerard Loughlin (red.). Blackwell Publishing, 2007, s.131.

⁷³ Thatcher 2011, s.255, Tanis 2003, s.66.

⁷⁴ Loughlin 2007,

⁷⁵ Tanis 2003, s.67.

ärenden i både kvinnliga och manliga miljöer, eunucker kunde fungera som väktare av kungliga harem och som hovtjänstemän. Burke beskriver hur eunucker ansågs vara lämpliga tjänstmän i romerska domstolar då de ansågs mindre benägna till korruption och jäv.⁷⁶ Burke understryker att eunucken trots vissa karriärmöjligheter konsekvent är förknippad med slaveri, men att eunucker också kunde inneha mer privilegierade positioner än andra slavar. Dessa mer gynnsamma karriärer fanns dock utanför den judiska gemenskapen. En rimlig tolkning är därför att de gammeltestamentliga texterna framförallt förstår eunucker som slavar, krigsfångar och främlingar från andra kulturer och religioner.⁷⁷

Ifråga om 5 Mos 22:5 skriver både Tanis och Guest att det ord som översätts till mansdräkt också syftar till maskulina attribut som vapen, vilket kan syfta till att förbjuda kvinnor att förklädda delta i militära konflikter. Deryn Guest menar att betoningen i grundtexten ligger på just kvinnor och maskulina attribut, och tolkar att versen vill förhindra kvinnor att genom crossdressing bruka manliga privilegier såsom t.ex. rörelsefrihet i ett könsseparatistiskt samhälle.⁷⁸ Förbudet mot att blanda könade kläder och attribut relateras inte bara till Femte Moseboks generell negativa inställning till blandning och hybriditet, utan också avgudadyrkan. Samtida fruktbarhetskulturer kunde innehålla riter där könsöverskridande iklädanden förekom, t.ex. att präster i kulturer kring Astarte och Cybele iklädde sig gudinnans attribut.⁷⁹ Genom att se förbud mot avgudadyrkan och hybriditet som en möjlig tolkning av budet utifrån historisk kontext omförhandlas tesen att versen syftar på transpersoner och queera identiteter.

I den sociohistoria kontexten finner flera av mina queerteologiska texter andra skäl till textens utformning än att det skulle handla om en förbudstext specifikt mot transpersoner. Tanis konstaterar efter att ha beskrivit könsöverskridande uttryck som en del av omgivande kulturs ritualer, att om det trots allt skulle vara så att texten faktiskt riktar sig mot transpersoner eller queera identiteter är det fascinerade att transpersoner finns och uppmärksammas så centralt i den bibliska historien.⁸⁰

⁷⁶ Sean B Burke, "Queering Early Christian Discourse: The Ethiopian Eunuch." i *Bible Trouble: Queer Reading at the Boundaries of Biblical Scholarship*, Teresa J Hornsby and Ken Stone (red.). Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014, s.179.

⁷⁷ Burke 2014, s.175-199.

⁷⁸ Guest 2006, s.133.

⁷⁹ Tanis 2003, s.63-65, Guest 2006, s.134.

⁸⁰ Tanis 2003, s.64.

2.2.2 Teologisk prioritering

Den tydligt dominerande tolkningen och strategin ifråga om verserna i Femte Moseboken är att sätta verserna i underprioriterad relation till framförallt Jesaja 56:3b-5 och verser ur Nya Testamentet. Detta styckes blygsamma längd till trots är detta den helt dominerande slutsatsen och argumentationslinjen i mitt material. Joan Roughgarden,⁸¹ Guest,⁸² Manuel Villalobos,⁸³ Tanis⁸⁴ och Susannah Cornwall⁸⁵ m.fl. använder sig av teologisk prioritering och pekar alla på hur verserna underställs bl.a. Jesaja 56:3b-5, se nästkommande kapitel. Guest resonerar kring hur flertalet gammeltestamentliga verser påbjuder särskild omsorg till de marginaliserade och att queera identiteter också kan räknas till de som står utanför gemenskapens och maktens centrum.⁸⁶ Detta utgör bakgrunden till hur radikal upprättelse hos Jesaja är en del av en större rörelse från lag till evangelium, från exklusivitet till inklusivitet, från förtryck till upprättelse.

2.2.3 Pastoral omsorg och queera erfarenheter

Att utifrån Femte Mosebok för att reglera eller utesluta transpersoner är problematiskt enligt flera författare i mitt material. Tanis lyfter fram att vi inte kan tolka verserna som instruktioner för församlingspraktik, då det skulle få orimliga konsekvenser också för cispersoner som inte uppfyller kraven för fysisk helhet till följd av olyckor eller sjukdom. Likaså lyfter Guest att betydligt fler verser skulle kunna ligga till grund för uteslutning på grund av härkomst och etnicitet, men vilket i en församlingskontext skulle vara oacceptabelt.⁸⁷

Inte den bara den historiekritiska analysen vill bända loss versen från föreställningen att den talar direkt till transpersoner i kristna gemenskaper. Tanis citerar Kate Bornstein som menar att eftersom hon som är transsexuell kvinna och inte en man talar inte 5 Mos 23:1 till henne. Istället pekar hon på den bristande pastorala omsorgen när andra människor tar sig friheten att hävda att

⁸¹ Roughgarden 2016, s.435.

⁸² Guest 2006, s.136

⁸³ Manuel Villalobos, "Bodies del Otro Lado : Finding Life and Hope in the Borderline" i *Bible Trouble : Queer Reading at the Boundaries of Biblical Scholarship*. Teresa J Hornsby och Ken Stone (red.) Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014, s.199.

⁸⁴ Tanis 2006, s.69.

⁸⁵ Susannah Cornwall, *Intersex, Theology, and the Bible : Troubling Bodies in Church, Text, and Society*. London: Palgrave Macmillan, 2015, s.62.

⁸⁶ T.ex. 5 Mos 24:17

⁸⁷ Tanis 2003, s.68. Guest 2006, s.137.

hon är en man i Guds ögon och i den legalistiska användningen av verserna utan förståelse för dysforisk smärta.⁸⁸

Cornwall problematiserar vad hon definierar som ett teologiskt imperativ till binär könsidentitet och lyfter fram kristna intersexuellas positiva förståelse av den egna kroppen såsom en del av Guds goda skapelse. Hon kritiserar hur vissa röster å ena sidan identifierar intersex såsom bevis för skapelsens fallenhet och som förespråkar rutinmässig könsjusterande behandling, samtidigt som transpersoners dysfori identifieras som förvirring eller gnostisk separation av kropp och själ och därigenom förnekas könsbekräftande vård. Cornwall menar att sådana resonemang innebär uppenbar bristande stringens ifråga om kropp, skapelse, givenhet och identitet - det är helt enkelt inte rimligt att utifrån 5 Mos 31:1 motsätta sig både transsexuellas och intersexuellas rättigheter samtidigt.⁸⁹

Aaron H Devor redogör i sin artikel "Transgender and Jewish law" för olika judiska processer kring transpersoners villkor och könsbekräftande behandling. Han nämner en intressant men ovanlig judiskt ortodox tolkning: om budets syfte är att värna om livet så är könsbekräftande behandling i enlighet med textens kärna: att värna om transpersoners liv i den judiska gemenskapen.⁹⁰

2.3 Upprättad

Jesaja 56:3b-5 ...och den snöpte skall inte säga: ”Jag är ett förtorkat träd.”⁴Ty så säger Herren: Snöpta som iakttar mina sabbater, som gärna gör min vilja och håller fast vid mitt förbund,⁵de skall i mitt hus, inom mina murar, få ett namn, ett äreminne som är bättre än söner och döttrar. Ett evigt, oförgängligt namn skall jag ge dem.

Verserna i Jesaja har en särskild roll i den queerteologiska diskursen och analyseras något annorlunda än de tidigare perikoperna. Perikopen är inte på samma sätt föremål för dekonstruktion och saknar en heteronormativ diskurs att omförhandla. Istället tillhör verserna

⁸⁸ Tanis 2003, s.63.

⁸⁹ Cornwall 2015, s.6-8.

⁹⁰ Aaron H Devor, "Transgender and Jewish Law" i *Transsexualität in Theologie Und Neurowissenschaften : Transsexuality in Theology and Neuroscience : Ergebnisse, Kontroversen, Perspektiven = Findings, Controversies, and Perspectives*. Gerhard Schreiber (red.). Berlin Boston, Mass: De Gruyter, 2016, s.402.

den kanon av bibelverser som används och brukas av queera gemenskaper där Jes 56:3b-5 bekräftar transpersoner och queera identiteter. De metoder som främst används är:

- 1) Back to basic, i syfte att bereda för en queer läsning.
- 2) Queer läsning.

2.3.1 Back to basic

När den sociohistoriska kontexten kring Jes 56:3b-5 utforskas liknar det i stort sett arbetet som gjorts kring verserna ur Femte Moseboken; reflektioner kring eunuckens genusmässigt ambivalenta roll i det antika samhället utanför den judiska gemenskapen, och övergripande reflektion över Jesaja som helhet med särskilt fokus på rättvisa, eskatologi och fred. Att eunucken i hög grad förknippas med främlingskap stärks också genom placeringen av eunuckens upprättelse hos Jesaja. Denna perikop ligger i direkt anslutning, i samma mening, som upprättelse av den Jesaja kallar främlingen.

Villalobos menar att de flesta kulturer på olika sätt bestraffat det som ansetts avvikande, så också eunucken som faller utanför Femte Moseboks ramar för maskulinitet och helhet. Detta gäller i stort för alla kroppar med ”brister”, där de lama, spetälska, blinda etc. tillhörde en kategori av ofullständighet och därför inte kunde närma sig det allra heligaste.

Jes 56:3b-5 är en del av en längre serie av löften om upprättelse. Villalobos beskriver en rörelse i den kristna teologin om hur Bibelns texter rör sig mot varandra där exklusivitet övergår till inklusivitet i ljuset av evangeliets tendens att inkludera de osannolika.⁹¹ Tanis lyfter fram vad Jesaja som helhet har betytt för hur den kristna reflektionen beskrivit hur den bibliska berättelsens fokus skiftar från lagens reglerande till ett eskatologiskt löfte om ett inkluderande av mänskligheten i evangeliet.⁹² Detta kan tyckas vara något ersättningsteologiskt men jag kan heller säga att Villalobos och Tanis beskriver den kristna diskursens självförståelse felaktigt.

Timothy Koch reflekterar i *The queer Bible commentary* över versen i relation till profetisk litteratur, en genre som präglas av kroppslighet, dramatik, obscenitet, subversitet och radikalitet. Versen ingår i serier om gudomlig rättvisa, upprättelse för marginaliserade och kritik mot religiöst

⁹¹ Villalobos 2014, s.199.

⁹² Tanis 2003, s.69-71.

hyckleri.⁹³ Lewis Reay menar i sin artikel "Towards a transgender theology" att Jesajas löfte inte är ett enkelt medgivande för att tolerera eunucker, utan ska förstås i sin helhet i Jesajas radikala anspråk kring vem som kan närma sig Gud. Att radikalt inkludera de marginaliserade och vända på perspektiven är en återkommande stilfigur för att beskriva Guds rike i både Gamla och Nya testamentet.⁹⁴ En aspekt som lämnas därhän är huruvida en eskatologisk upprättelse motiverar en förändrad församlingspraktik, vilket inte alltid är fallet i andra rättvisefrågor.

Reay vill vidga förståelsen av eunuck till mer än att bara syfta på kastrerade män. Han menar att bysantinska antika källor kunde se även personer som fötts som kvinnor men levde sina liv utanför den kvinnliga könsrollen som eunucker, som könlösa i betydelsen att stå utanför den reproduktiva ordningen. Reay fördjupar sig inte vidare i huruvida detta även gäller för en judisk förståelse av eunuckens roll i Jesaja, men genom att vidga begreppets betydelse inkluderar Reay även transsexuella män i sin fortsatta teologiska reflektion över texten där transpersoner är en del i den kristna gemenskapen och bibliska historien.⁹⁵ Diskussionen om begreppets gränser skulle ha kunnat utvecklas i högre grad i flertalet av texterna. Den snävaste förståelsen är generellt en kastrerad man, men jag saknar ett än djupare resonemang kring konflikter mellan eunucken som social roll utanför den reproduktiva ordningen respektive ett fysiskt tillstånd. Tanis nämner att begreppet i traditionen fokuserat på den icke-reproduktiva rollen och inkluderat celibatärer och homosexuella,⁹⁶ men utan den djupare problematisering jag letar efter i relationen mellan verserna från Femte Mosebok och Jesaja. Koch är den som tydligast betonar eunucken som social position utanför reproduktionen i ett resonemang om betydelsen av Jes 56:3b-5 som upprättande text för hela hbtq-spektrat.

2.3.2 Queer läsning

Den queera läsningen utgör en motsvarighet till queer omtolkning men relaterar inte till en heteronormativ diskurs, och inkluderar queera erfarenheter genom att förutsätta transpersoner och queera identiteter som läsarsubjekt med tolkningsföreträde. Tanis lyfter upp hur Jesaja bekräftar transpersoners erfarenheter av att skifta fokus från kropplighetens problematik till ett

⁹³ Timothy Koch, "Isaiah" i *The Queer Bible Commentary*. Deryn Guest (red.) London: SCM Press, 2006, s.373.

⁹⁴ Lewis Reay, "Towards a Transgender Theology : Que(e)rying the Eunuchs" i *Trans/formations*, Lisa Isherwood och Marcella Althaus-Reid (red.). London: SCM Press 2009, s.158f.

⁹⁵ Reay 2009, s.162.

⁹⁶ Tanis 2003, s. 70.

profetiskt löfte om Guds trofasthet.⁹⁷ Eunucken representerar dem i kyrkans queera marginaler, med erfarenheter av utanförskap, diskriminering, osynliggörande och våld, men där perikopen blir den queera erfarenhetens löfte om gudomlig upprättelse och Guds kärleksfulla omsorg. Också Roughgarden relaterar versens roll till en större berättelse om ett queert evangelium; versen är ingen one-liner utan Roughgarden pekar på den expansiva inkludering där 5 Moseboken blir transfobins sista utpost och Jesaja är en del av den fortsatta inkluderingen av könsöverskridande identiteter genom Nya Testamentet. Roughgarden refererar även till den kristna historien och illustrerar med berättelsen om Jean d'Arc som för ett genusuttryck typiskt för transsexuella män avrättas och bränns på bål 1431, men som senare helgonförklaras.⁹⁸

Den huvudsakliga linjen i mitt queerteologiska material är att perikopen kan appellera till transpersoners och queera identiteters erfarenheter, även om detta inte sker helt utan kritisk reflektion. Villalobos understryker betydelsen av eunucken som könsöverskridande i sin sociala roll, men varnar för en alltför anakronistisk relation mellan eunucken och dagens transpersoner.⁹⁹ Här finns rimliga invändningar mot queera bekräftande läsningar av Jesaja, i glappet mellan ofrivillig stympning av slavar och krigsfångar och dagens queera identiteter. Möjligheten för identifikation däremellan ligger framförallt i den liknande genusmässiga funktionen i samhället, men inte nödvändigtvis i identisk individuell funktion.¹⁰⁰ Cornwall noterar också att eunucken inte behöver förstås som en direkt motsvarighet till intersexuella, utan betonar att poängen ligger i att de utgör könsvarierade identiteter som är bekanta i respektive samtid.¹⁰¹

Ett annat perspektiv kring hermeneutik och identifikation finns hos Koch. Han problematiserar att den kristna traditionen kring Jesaja direkt identifierat att vissa protetiska utsagor i Jesaja gälla Jesus från Nasaret utan förståelse för textens samtida kontext, ärende och judiska tradition. Om det skulle vara så att queerteologin kring aktuell vers drar sin tolkning för långt konstaterar Koch en aning syrligt att queerteologin är lika fri att liksom traditionell kristen teologi plocka russin ur kakan.¹⁰²

⁹⁷ Tanis 2003, 71f.

⁹⁸ Roughgarden 2016, s.439.

⁹⁹ Villalobos 2014, s.229.

¹⁰⁰ Tanis 2003, s.69.

¹⁰¹ Cornwall 2015, s.68.

¹⁰² Koch 2006, s.376.

3. DISKUSSION OCH SAMMANFATTNING

3.1 Analytiska kategorier

Jag har funnit i huvudsak fyra analytiska kategorier som återkommer i de queerteologiska texterna ifråga om analys av könskonstruktioner, diskursiva omförhandlingar och transinklusive tolkningar. Genom kategorierna analyseras kön på olika sätt vilket skapar särskilda förutsättningar för efterföljande transinklusive läsningar. Alla analyskategorier framkommer inte i alla tre delar.

3.1.1 Back to basic

Att utforska bibeltexten genom traditionellt historiekritiskt och exegetiskt arbete, med kritisk blick på tolkningstraditionens heteronormativa antaganden, är den dominerande analytiska strömningen i mitt material. Utgångspunkten är ofta att texternas tolkningshistoria präglas av heteronormativitet och antaganden om binära könskonstruktioner där queerteologiska tolkningar utifrån samma material ställs som alternativ. Istället för att försvara sig mot en tolkningstradition öppnas olika vägar för att bibeltextens syfte är något helt annat än att formulera könsskillnad och transfobi.

Tolkningar som exkluderar transpersoner och queera identiteter sätts också i samband med hur teologin även i andra rättvisefrågor används för att legitimera förtryck, som en påminnelse om att ta ansvar för teologins sociala konsekvenser. Krav på ett pastoralt ansvarstagande bifokalt arbete mynnar också ut i analyskategorin "Pastoral omsorg och queera erfarenheter."

En aspekt som jag finner intressant med mitt material är hur det i själva verket gör motstånd mot min frågeställning om transinklusive tolkningar. Den större diskursiva rörelse som jag funnit handlar nämligen inte om att skapa en inkluderande tolkning, utan att genom olika former av klassiskt teologiskt arbete peka på hur bibeltexten inte bör tolkas exkluderande från första början. Exegetiskt och historiekritiskt arbete motiverar alltså en protest mot tolkningstraditionens konstruerade heteronormativitet.

3.1.2 Queer omtolkning och läsning

De slutsatser som dras i analyskategorin "Back to basic" skapar möjlighet till omtolkningar utifrån den sociohistoriska kontexten och till kreativa lekfulla queera tolkningar. Queerteologins kritiska inställning till sanningsanspråk och medvetenhet om vilka könspolitiska agendor som präglar

teologin möjliggör den kreativa, kroppsliga, cyniska och radikala diskurs som är typisk för queerteologin.

Kategorin tar avstamp i de slutsatser som dras i kategorin "Back to basic" och skapar en egen diskurs som en del av en egen tolkningstradition där bibeltexten levandegörs med queera perspektiv. De queera tolkningarna varierar i metod och ändamål. Vissa präglas av kreativ konstnärlig frihet eller använder etablerad teologi för queera subversiva slutsatser. Andra ligger närmare hur texterna kan levandegöras i en queer kristen gemenskap och läsas för att bekräfta queera erfarenheter, som också spiller över i den kategori jag kallar "Pastoral omsorg och queera erfarenheter."

3.1.3 Teologisk prioritering

Teologisk prioritering utgör som analytisk kategori det arbete som teologin alltid sysslat med - att ställa bibelversers principer mot varandra och vissa framför andra. Allra tydligast framträder detta i hur verserna ur Femte Moseboken begripliggörs genom sin sociohistoriska kontext och ställs mot verserna ur Jesaja och även mot en tänkt rörelse mot Nya Testamentet. Styrkan ligger i att återanknyta till den större berättelsen om människa och Gud utan att fastna i ett snöbollskrig av bibelverser. Kategorin utgår från att bibelverser i teologiska resonemang bör tillskrivas större eller mindre värde för att inte riskera en endimensionell eller förtyckande bibeltolkning.

3.1.4 Pastoral omsorg och queera erfarenheter

Denna metod anknyter till mötet mellan teologi och människa, både ifråga om destruktiva konsekvenser av heteronormativ teologi och till queera erfarenheter av gemenskap, tro och gudsrelation. I brännpunkten mellan gemenskap och teori kan queerteologin i konflikter ta parti för den mänskliga erfarenheten. Detta motiveras genom att texternas syfte utifrån analyskategorin "Back to Basic" inte är att utgöra bränsle till mellanmänskligt förtryck. Genom berättade erfarenheter kan texterna återerövrats och utmana en dekonstruerad heteronormativ tolkningstradition.

Den queera läsningen som skapas runt framförallt skapelseberättelserna och verserna ur Jesaja ger utrymme för queera kristna gemenskaper att läsa texterna som sina egna, exemplifierat av kategorin queera omtolkningar och läsningar. Dessa omtolkningar och läsningar situeras till queera kristna gemenskaper för att begripliggöra erfarenheter av liv, tro och identitet som förnekas av heteronormativa teologiska strömningar. De queera läsningarnas roll blir i

gemenskapen en diskursiv omförhandling av vilka genuskonstruktioner som krävs för att kunna tillgängliggöra sig bibeltexten i den själsliga processen mellan text och tro. Denna analyskategori är den som allra tydligast diskursivt inkluderar både linjära och ickelinjära könsidentiteter i den kristna gemenskapen, traditionen och historien. Dess förtjänst är framförallt förståelsen för hur teologin villkorar människors tro och liv, att kristna erfarenheter är rotade i kroppar och känslor. Samtidigt saknar den de andra analyskategoriernas skarpare verktyg och tydligare akademiska precision.

3.2. Könskonstruktion och transinkludivitet

De fyra analyskategorierna besvarar min frågeställning om hur samtida queerteologi analyserar hur kön formuleras och regleras utifrån de utvalda perikoperna. De tre delarna "Skapad", "Skadad" och "Upprättad" relaterar bibelverserna till queera könsidentiteter och formulerar transinkludiva tolkningar på följande sätt.

3.2.1 Skapad - Variationer i trädgården

Skapelseberättelserna har traditionellt använts för att motivera en syn på kön som enbart linjärt och binärt, där genusnormer betraktas som ett gudomligt imperativ. I mitt material har bibeltexten istället utforskats och tolkats utifrån ett icke-heteronormativt perspektiv med flera olika förslag på läsningar.

I några av texterna menas att den ursprungliga katalysatorn till könsskillnad inte är heteronormativitet eller sexistiska antaganden om kvinnors roll i skapelsen, utan som en lösning på problemet att inte ens Gud själv förmår vara ett fullgott sällskap till människan. Att människan klyvs till fler kön bekräftar könsvariationer som ur ett transteologiskt perspektiv inte nödvändigtvis behöver begränsas till endast två kategorier. Med hänvisningar hämtade ur klassisk teologi föreslås att den första människan inte är en namngiven individ utan representerar hela mänskligheten, tolkningen att Adam är en individuell man skulle därför vara felaktig. Tolkningar som ändå formulerar Adam som en enskild individ problematiserar tolkningen att denna skulle vara en man, ibland kompletterad med tolkningen av den första människan som androgyn/intersex. Teorin om den första människan som androgyn illustreras lekfullt med Platons återgivande av Aristofanes myt och mer akademiskt genom att visa på att dessa tankar inte är någon nyhet för den kristna reflektionen över skapelseberättelserna och könskonstruktion.

Transteologin har nödvändigtvis inte heller något större behov att förhandla med en tolkning där de två människorna i skapelseberättelserna är en kvinna och en man. Att människor lever med olika sorters könsidentiteter och kroppar som en del av Guds skapelse är snarare en självklar del av transteologin. Givna kategorier utesluter inte i sig variationer, vilket Tanis exemplifierar med hur natt och dag inte utesluter gryningen som en del av skapelsen. Snarare identifieras sexistiska och transfobiska läsningar som problematiska diskursiva förförståelser som inte själva formuleras av texten.

3.2.2 Skadad - Bestraffad kroppslighet

Verserna i Femte Mosebok utforskas av mitt queerteologiska material med särskilt fokus på kroppslighet, reproduktion, religiös social tillhörighet och eunuckens roll i det antika medelhavsområdet. Den generella linjen är motstånd mot att verserna tolkas utesluta transpersoner genom återkoppling till kristna förståelser av Femte Moseboken. Istället prioriteras både andra bibelverser och generell församlingspraktik. Istället är den dominerande argumentationslinjen att peka mot Jesajas profetiska anspråk på gudomlig rättvisa för de marginaliserade.

Utforskade av andra betydelser av könsöverskridande klädsel och kroppslig ofullständighet pekar på hur dessa uttryck snarare kundes sammankopplas med avgudadyrkan, hybriditet, kvinnors brukande av mäns privilegier och hur eunucken både kulturellt och reproduktivt stod utanför den judiska gemenskapen. Den diskursiva förståelsen omförhandlas till att gälla andra aspekter än som ett imperativ till dagens transpersoner.

Bibeln innehåller andra texter om utanförskap och lidande, som en mörk bakgrund till berättelser om hopp och upprättelse. En tes som inte formulerats i det undersökta materialet är frågan huruvida texten kan tänkas innehålla sin egen problembeskrivning, även om det mycket väl kan vara omöjligt att omtolka versens imperativ i grundtexten. Samtidigt skulle texterna också bekräfta transpersoners erfarenheter av att andra människor uttrycker sin transfobi genom att hävda Guds åsikt i frågan och att den som inte uppfyller normerna kring kroppslighet drabbas av utanförskap. Queerteologin står i sin grundproblematik i erfarenheter av smärta, död, våld och utanförskap och skulle kunna ha kapacitet att även omfamna verser som beskrivningar av denna erfarenhet.

3.2.3 Upprättad - Det queera löftet

Perikopen ur Jesaja behandlas i mitt material som en kärnvers för transteologin och som en ouvertyd till evangeliet. Undersökningarna av texternas historia skiljer sig något från de andra verserna, då perikopens är en del av queerteologins egna narrativ och kanon. Versens utgör ett löfte till kristenhetens queera marginaler att inte längre vara som ett livlöst träd utan att välkomnas till Guds hus. Genom sin placering i Jesajas serier av profetiska rättviseanspråk till marginaliserade grupper innehåller versen både en problembeskrivning och löftet om Guds omsorg om de som på grund av kroppslighet och genus exkluderats ur gemenskapen. Några av de undersökta queerteologiska texterna har en värdefull reserverande reflektion över risken att alltför anakronistiskt identifiera eunucker som transpersoner. Möjligheten för identifikation finns i den liknande genusmässiga funktionen i samhället att falla utanför normerna kring kön, genus och kroppslighet.

4. Slutsats

I inledningen konstaterade jag förekomsten av en kristen tolkningstradition som enbart inkluderar binära och linjära könsidentiteter i bibeltolkningen, teologin och den kristna gemenskapen. Jag undersökt hur den queera teologin omförhandlar denna tolkningstradition och betydelsen av kön utifrån valda perikoper från Första Moseboken, Femte Moseboken och Jesaja. Dessa queerteologiska analyser utgör diskursiva omförhandlingar som inkluderar transpersoner och queera identiteter.

Analysen är strukturerad i fyra kategorier som utgör olika metoder för diskursiva omförhandlingar gentemot en heteronormativ diskurs och tolkningstradition. De erbjuder olika metoder för att reflektera över kön, bibeltolkning, församlingspraktik och inkluderande av transpersoner och queera identiteter. Dessa kategorier genomsyras av kritik mot alltför heteronormativa antaganden i rådande diskurs och skapar en ny queerteologisk diskurs där texterna läses på egna queera villkor.

Ifråga om transinklusive tolkningar strävar materialet mot att ifrågasätta icke-inkluderande eller heteronormativa antaganden - verserna bör inte tolkas utesluta transpersoner från första början. Materialet arbetar därefter kreativt genom att identifiera texternas innehåll med queera erfarenheter och skapa nya diskurser, för att inkludera transpersoner och queers i bibeltolkningen och Guds kärleksfulla omsorg.

Källförteckning

Althaus-Reid, Marcella och Lisa Isherwood. *The Sexual Theologian : Essays on Sex, God and Politics : Queering Theology*. Edinburgh: T & T Clark, 2005.

Ambjörnsson, Fanny. *Vad är Queer?* Stockholm: Natur och Kultur, 2006.

Aquino, Tomas av, *Summa Theologica*, qu 105, art 3. Referens hämtad ur Gunneng, Hedda, "Underordnad i livet – likställd efter döden." i *Kön, makt, medborgarskap*, Maud Eduards (red.). Malmö: Gleerups förlag, 1983, s.49.

Augustinus. *Bekännelser*. Översättning Bengt Ellenberger. Rev. Utg. Skellefteå: Artos, 2003.

Bibel 2000, Bibelkommissionens översättning.

Boyarin, Daniel. "Against Rabbinic Sexuality: Textual Reasoning and the Jewish Theology of Sex" i *Queer Theology: Rethinking the Western Body*. Gerard Loughlin (red.). Blackwell Publishing, 2007.

Bremer, Signe. *Kroppslinjer: kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011. Göteborg: Makadam, 2011.

Carden, Michael. "Genesis/Bereshit" i *The Queer Bible Commentary*. Deryn Guest (red.) London: SCM Press, 2006.

Devor, Aaron H. "Transgender and Jewish law" i *Transsexualität in Theologie Und Neurowissenschaften: Transsexuality in Theology and Neuroscience : Ergebnisse, Kontroversen, Perspektiven : Findings, Controversies, and Perspectives*. Gerhard Schreiber (red.). Berlin Boston, Mass: De Gruyter, 2016.

Forsberg, Peter. "En introduktion till queer teologi" ur *Lambda Nordica : Tidskrift för homo/lesbisk/bi/transforskning*, nr 1-2. Stockholm: Lambda Nordica, 2010.

Goss, Robert E. *Jesus Acted Up: A Gay and Lesbian Manifesto*. San Francisco: HarperSanFrancisco, 1993.

Gowan, Donald E. *From Eden to Babel : A Commentary on the Book of Genesis 1-11*. International Theological Commentary. Grand Rapids : Edinburgh: Eerdmans ; Handsel Press, 1988.

Guest, Deryn. "Deuteronomy" i *The Queer Bible Commentary*. Deryn Guest (red.). London: SCM Press, 2006.

Gårdfeldt, Lars, och Ohlson Wallin, Elisabeth. *Hatar Gud bögar? : Teologiska förståelser av homo-, bi- och transpersoner. En befrielseologisk studie*. Stockholm: Normal, 2005.

Hayes, John Haralson och R. Holladay, Carl. *Biblical Exegesis : A Beginner's Handbook*. 3rd ed. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007.

Bible Trouble : Queer Reading at the Boundaries of Biblical Scholarship. Hornsby, Teresa J, och Stone, Ken (red.). Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014.

Loughlin, Gerard. *Queer Theology : Rethinking the Western Body*. Oxford: Blackwell Publishing, 2007.

Marander-Eklund, Lena, Ruth Illman och Blanka Henriksson. *Metodkompassen : Kulturvetarens metodbok*. Religionsvetenskapliga Skrifter, 61. Åbo: Åbo Akademi, 2004.

McNeill, John J. *The church and the homosexual*. Kansas City: Andrews and McMeel, 1976.

Ohlsson Sandahl, Frida. *Inkludera : Jämställdhet och bbtq i organisationen*. Stockholm: Idealistas förlag, 2015.

Platon. "Gästbudet" i *Om kärleken och döden*. Översättning Jan Stolpe. Helikonbiblioteket, 14. Lund: Studentlitteratur, 1993.

The Queer Bible Commentary. Deryn Guest (red.) London: SCM Press, 2006.

Punt, Jeremy. "Queer Theory, Postcolonial Theory and Biblical Interpretation : A Preliminary Exploration of Some Intersections." i *Bible Trouble : Queer Reading at the Boundaries of Biblical Scholarship*. Teresa J Hornsby och Ken Stone (red.). Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014.

Reay, Lewis. "Towards a Transgender Theology : Que(e)rying the Eunuchs" i *Trans/formations*. Lisa Isherwood och Marcella Althaus-Reid (red.). London: SCM Press, 2009.

Roughgarden, Joan. "The Gender Binary in Nature, Across Human Cultures and in the Bible" i *Transsexualität in Theologie Und Neurowissenschaften : Transsexuality in Theology and Neuroscience : Ergebnisse, Kontroversen, Perspektiven : Findings, Controversies, and Perspectives*. Gerhard Schreiber (red.). Berlin Boston, Mass: De Gruyter, 2016.

Sigurdson, Ola. "Kristna kroppar som könade kroppar? Om kristologi, kroppslighet och kön" ur *Kärlekens förändrade landskap : teologi om samlevnad*. Mikael Lindfelt och Johanna Gustafsson Lundberg (red.) Stockholm: Verbum, 2009.

Stone, Ken. "The Garden of Eden and the Heterosexual Contract" i *Take Back the Word: a Queer Reading of the Bible*, Robert E Goss och Mona West (red.). Cleveland, Ohio: Pilgrim Press, 2000.

Swanson, Robert Norman och Ecclesiastical History Society. Winter Meeting. *Gender and Christian Religion*. Studies in Church History (London), 34. Woodbridge: Boydell Press, 1998.

Tanis, Justin Edward. *Trans-gendered : Theology, Ministry, and Communities of Faith*. Cleveland, Ohio: Pilgrim Press, 2003.

Thatcher, Adrian. *God, Sex, and Gender : An Introduction*. Chichester, West Sussex ; Malden: Wiley-Blackwell, 2011.

Winther Jørgensen, Marianne, Louise Phillips och Sven-Erik Torhell. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur, 2000.